

На допомогу судді

Правові аспекти розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб

Г.О. Світлична,
доцент кафедри цивільного процесу
Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук

Соціально-економічні перетворення в Україні та пов'язаний з ними розвиток ринкових відносин зумовили необхідність забезпечити правовий захист інформації і, відповідно, прав та законних інтересів учасників правовідносин у сфері фінансово-кредитної діяльності, зокрема, при здійсненні банківських операцій. Відповідно до чинного законодавства України інформація — це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі, і вона поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом (статті 1, 28 Закону від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ «Про інформацію» (далі — Закон № 2657-ХІІ)). Поняття «інформація з обмеженим доступом» в законі не визначено. Правовою підставою для визначення цього поняття та розкриття змісту інформації з обмеженим доступом слугують положення ст. 32 Конституції України, згідно з якою не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. В юридичній літературі пропонується інформацію з обмеженим доступом розуміти як відомості конфіденційного або таємного характеру, правовий статус яких передбачений законодавством України та які визнані такими відповідно до встановлених юридичних процедур¹.

Згідно зі ст. 30 Закону № 2657-ХІІ за правовим режимом інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну і таємну. Таємною є

інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю (банківську, комерційну, професійну, службову, адвокатську, лікарську тощо), розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Інститут банківської таємниці є складовою правової системи кожної розвинutoї країни світу, зміст якої зумовлюється особливостями економіко-правової доктрини держави та формуванням нормативної бази, що забезпечує правовий захист інформації з обмеженим доступом².

Правовий режим банківської таємниці встановлено Цивільним кодексом України (далі — ЦК) та Законом від 7 грудня 2000 р. № 2121-ІІІ «Про банки і банківську діяльність» (далі — Закон № 2121-ІІІ). Відповідно до ст. 1076 ЦК банк гарантує таємницю банківського рахунку, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. Відомості про операції та рахунки можуть бути надані тільки самим клієнтам або їхнім представникам. Іншим особам, у тому числі органам державної влади, їхнім посадовим і службовим особам, такі відомості можуть бути надані виключно у випадках та в порядку, встановлених законом про банки і банківську діяльність. Слід відмітити, що режим банківської таємниці діє не тільки щодо договору банківського рахунку, а й договору банківського вкладу (депозиту), якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті цього договору (ч. 3 ст. 1058 ЦК).

Зміст поняття «банківська таємниця» визначено ст. 60 Закону № 2121-ІІІ. Банківською таємницею є інформація, тобто сукупність відомостей,

¹ Див.: Марущак А.І. Правові основи захисту інформації з обмеженим доступом. Курс лекцій. — К., 2007. — С. 23.

² Докладніше див.: Гетманцев Д.О. Банківська таємниця: особливості її нормативно-правового регулювання в Україні та в законодавстві зарубіжних країн: Автореф. дис... канд. юр. наук. — К., 2003. — С. 23.

які характеризуються певними правовими ознаками, їх обсяг не може повільно розширюватися або звужуватися. Банківську таємницю складає інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту.

Банківською таємницею відповідно до зазначеної норми закону, зокрема, є:

- 1) відомості про стан рахунків клієнтів, у тому числі стан кореспондентських рахунків банків у Національному банку України (далі — НБУ);
- 2) операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди;
- 3) фінансово-економічний стан клієнтів;
- 4) системи охорони банку та клієнтів;
- 5) інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи-клієнта, її керівників, напрямки діяльності;
- 6) відомості стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-якого проекту, винаходів, зразків продукції та інша комерційна інформація;
- 7) інформація щодо звітності по окремому банку, за винятком тієї, що підлягає опублікуванню;
- 8) коди, що використовуються банками для захисту інформації.

Інформація про банки чи клієнтів, що збирається під час проведення банківського нагляду, також становить банківську таємницю. Банку забороняється надавати інформацію і про клієнтів іншого банку, навіть якщо їх імена зазначені у документах, угодах та операціях клієнта.

Передбачені законом правила збереження банківської таємниці не поширюються на узагальнену по банках інформацію, яка підлягає опублікуванню. Перелік інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню, встановлюється НБУ та додатково відповідним банком на його розсуд.

Забезпечення збереження банківської таємниці є обов'язком банку, за його невиконання винні особи несуть передбачену законом відповідальність. Однак слід зауважити, що встановлений законом режим банківської таємниці не має абсолютного характеру. Банк має право надавати загальну інформацію, що становить банківську таємницю, іншим банкам в обсягах, необхідних при наданні кредитів, банківських гарантій. Обмеження стосовно отримання інформації, що містить банківську таємницю, не поширюються на службовців НБУ або уповноважених ними осіб, які в межах повноважень, наданих Законом від 20 травня 1999 р. № 679-XIV «Про Національний банк України», здійснюють функції банківського

нагляду або валютного контролю. НБУ відповідно до міжнародного договору України або за принципом взаємності має право надати інформацію, отриману при здійсненні нагляду за діяльністю банків, органу банківського нагляду іншої держави, якщо є гарантії того, що надана інформація буде використана виключно з метою банківського нагляду або запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, чи фінансуванню тероризму. Більше того, згідно зі ст. 64 Закону № 2121-III на банки покладається обов'язок ідентифікувати клієнтів, які здійснюють значні та/або сумнівні операції, та за власною ініціативою надавати інформацію щодо ідентифікованих осіб спеціальним органам по боротьбі з організованою злочинністю. Значними операціями відповідно до ч. 3 цієї ж статті є операції з готівкою без відкриття рахунку на суму, що перевищує еквівалент 50 тис. грн. Ознаки сумнівної фінансової або кредитної операції визначені в Роз'ясненнях НБУ з питань виконання окремих вимог Закону «Про банки і банківську діяльність» (дані у листі НБУ від 19 квітня 2001 р. № 18-112\1467-2599; далі — Роз'яснення НБУ від 19 квітня 2001 р.), Положенні про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків (затверджене постановою правління НБУ від 6 липня 2000 р. № 279); листі НБУ від 28 травня 2002 р. № 18-112\2004-3401 щодо виконання ст. 64 Закону «Про банки і банківську діяльність» в частині повідомлень про значні та/або сумнівні операції та Положенні про банк даних про сумнівні фінансові операції (затверджене наказом Державної податкової адміністрації України від 21 травня 2003 р. № 233).

Таким чином, встановлені законом правила щодо розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, не поширюються на повідомлення банками відповідно до вимог закону про значні або сумнівні за характером операції та на інші передбачені законом обов'язкові повідомлення про банківські операції спеціально уповноважених органів по боротьбі з організованою злочинністю. Зазначені випадки надання банками відповідним суб'єктам інформації з обмеженим доступом слід розглядати як встановлені законом винятки з покладеного на них обов'язку щодо збереження банківської таємниці.

Розкриття банківської таємниці як правомірної правова дія може відбуватися виключно на підставах та в порядку, передбачених законом, згідно з якими розкриття банківської таємниці здійснюється безпосередньо банками або на підставі рішення суду. У зв'язку з цим виникає необхідність в розмежуванні підстав, кола суб'єктів, уповноважених на отримання відповідної ін-

формації, та її обсягу для розкриття банківської таємниці за рішенням суду або безпосередньо банком.

Відповідно до ст. 62 Закону № 2121-III інформація щодо юридичних та фізичних осіб, яка містить банківську таємницю, розкривається банками в таких випадках:

на письмовий запит або з письмового дозволу власника такої інформації;

на письмову вимогу суду або за рішенням суду;

органам прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Антимонопольного комітету України — на їх письмову вимогу стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи-суб'єкта підприємницької діяльності за конкретний проміжок часу;

органам Державної податкової служби України на їх письмову вимогу з питань оподаткування або валютного контролю стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи-суб'єкта підприємницької діяльності за конкретний проміжок часу;

спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу на його письмову вимогу щодо додаткової інформації про фінансову операцію, що стала об'єктом фінансового моніторингу;

б) органам державної виконавчої служби на їх письмову вимогу з питань виконання рішень судів стосовно стану рахунків конкретної юридичної особи або фізичної особи-суб'єкта підприємницької діяльності.

Крім того, довідки по рахунках (вкладах) у разі смерті їх власників надаються банком особам, зазначеним власником рахунку (вкладу) у заповідальному розпорядженні банку, державним нотаріальним конторам або приватним нотаріусам, іноземним консульським установам у справах спадщини за рахунками (вкладами) померлих власників рахунків (вкладів).

З наведеного випливають такі висновки. По-перше, що підставами для розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю є: письмовий запит або дозвіл власника інформації; письмова вимога або рішення суду; письмова вимога уповноважених державних органів.

Вимога відповідного державного органу, яка є підставою для надання банком інформації, що містить банківську таємницю, згідно з ч. 2 ст. 62 Закону № 2121-III має бути:

а) викладена на бланку державного органу встановленої форми;

б) надана за підписом керівника державного органу чи його заступника (в тому числі особи, яка

тимчасово виконує його обов'язки), скріпленого гербовою печаткою;

в) має містити передбачені законом підстави для отримання цієї інформації;

г) має містити посилання на норми закону, відповідно до яких державний орган має право на отримання такої інформації.

Поняття «дозвіл» та вимоги до нього визначені у Роз'ясненнях НБУ від 19 квітня 2001р., відповідно до яких дозвіл власника інформації — це викладена в письмовій формі згода клієнта банку щодо повідомлення банком інформації стосовно нього третім особам. Дозвіл на розкриття банком інформації, що містить банківську таємницю, який надається юридичною особою, повинен бути підписаний її керівником або уповноваженою ним особою та скріплений печаткою юридичної особи. Дозвіл, який надається фізичною особою, підписується цією особою. Підпис повинен бути засвідчений керівником банку чи уповноваженою ним особою та скріплений печаткою банку або посвідчений нотаріально.

По-друге, коло суб'єктів, які за законом мають право вимагати безпосередньо від банку розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, обмежено. Перелік цих суб'єктів є вичерпним і може змінюватися тільки на підставі закону. Право звернення з такою вимогою, в першу чергу, надане власникам інформації, яка містить банківську таємницю, тобто клієнтам банку або їх представникам. Клієнт банку — це будь-яка фізична чи юридична особа, що користується послугами банку. Крім того, закон надає таке право відповідним органам державної влади у межах виконуваних ними функцій та з питань, зазначених у законі. До таких органів належать: суд, органи прокуратури, служби безпеки, внутрішніх справ, державної податкової служби, державної виконавчої служби, спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу, Антимонопольний комітет України.

По-третє, обсяг інформації, яка підлягає розкриттю, може бути необмежений або обмежений. Необмежена інформація — це будь-які відомості, що становлять банківську таємницю. Необмежену за обсягом інформацію банк має право надати за письмовим запитом або дозволом власника інформації, а також за письмовою вимогою або рішенням суду. Обмежену інформацію банк надає зазначеним у законі органам державної влади з урахуванням виконуваних ними функцій з питань, зазначених у законі, стосовно чітко визначених суб'єктів, а саме: конкретної юридичної особи або фізичної особи-суб'єкта підприємницької діяльності.

Підсумовуючи наведене, відмітимо, що звернутися безпосередньо до банку з письмовим за-

питом або письмовою обґрунтованою вимогою про розкриття банківської таємниці мають право тільки зазначені у законі суб'єкти. При цьому вони можуть вимагати розкриття банківської таємниці з питань, на підставах та в обсязі, визначених законом. Вичерпність зазначеного у Законі № 2121-III переліку суб'єктів, які мають право безпосереднього звертатися до банку з вимогою про розкриття банківської таємниці, свідчить про те, що інші фізичні та юридичні особи, в тому числі й державні органи, мають отримати відповідну інформацію виключно за рішенням суду.

Зауважимо, що вирішуючи питання про наявність у державного органу та його посадових і службових осіб права на отримання інформації, яка містить банківську таємницю, необхідно керуватися Законом № 2121-III та спеціальними законами, що визначають статус та регламентують діяльність відповідних суб'єктів.

Так, наприклад, згідно з ч. 1 ст. 66 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК) особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор і суд в справах, які перебувають в їх провадженні, вправі вимагати від банків інформацію, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб у порядку та обсязі, встановлених Законом № 2121-III. При цьому у ст. 14¹ КПК зазначається, що розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється з письмового дозволу власника такої інформації або за рішенням суду, крім випадків, передбачених Законом «Про боротьбу з тероризмом». Одним з передбачених законом способів отримання інформації при проведенні дізнання та попереднього слідства є виїмка предметів та документів, які мають значення для розгляду справи. Згідно зі ст. 178 КПК виїмка документів, що становлять банківську таємницю провадиться тільки за мотивованою постановою судді в порядку, погодженому з керівником відповідної установи.

На підставі ч. 3 ст. 66 КПК у передбачених законом випадках особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор і суд в справах, які перебувають в їх провадженні, вправі доручити підрозділам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, провести оперативно-розшукові заходи чи використати засоби для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальній справі. Відповідно до статей 5, 6, п. 4 ст. 8 Закону від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативними підрозділами Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Держаної прикордонної служби України, управління державної охорони, органів державної податкової служби, органів та установ Державного

департаменту з питань виконання покарань, розвідувального органу Міністерства оборони України для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності при наявності передбачених законом підстав, надається право витребувати документи та дані щодо джерел та розмірів доходів підприємств, установ та організацій, а також окремих фізичних осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні злочину (одержання інформації проводиться за рішенням суду, прийнятим за поданням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника).

Законами від 5 листопада 1991 р. № 1789-XII «Про прокуратуру», від 20 грудня 1990 р. № 565-XII «Про міліцію», від 25 березня 1992 р. № 2229-XII «Про службу безпеки України», від 24 грудня 1993 р. № 3813-XII «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про державну податкову службу в Україні», від 15 лютого 1995 р. № 62/95-ВР «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», від 30 червня 1993 р. № 3341-XII «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», від 26 січня 1993 р. № 2939-XII «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» передбачено право відповідних органів в межах їх компетенції та функціональної діяльності на отримання інформації, яка містить банківську таємницю, в порядку та обсязі, встановлених Законом № 2121-III.

Розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, за рішенням суду здійснюється в порядку цивільного судочинства. Чинне цивільне процесуальне законодавство передбачає розгляд справ про розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб за правилами окремого провадження (п. 11 ст. 234 ЦПК). Встановлення судової процедури розгляду справ про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, зумовлено необхідністю забезпечити більш надійний та ефективний захист банківської таємниці і, відповідно, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також інтересів держави.

Найбільш складним є питання щодо визначення суб'єктів, які мають право звертатися до суду із заявою про розкриття банківської таємниці. Пов'язане це з тим, що ЦПК не встановлює переліку відповідних осіб, що з урахуванням ст. 124 Конституції та ст. 3 ЦПК, якими передбачено право кожної особи звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що впливають з правовідносин, які виникли у державі, на перший погляд, дає підстави для висновку про необмеженість суб'єктів звернення до суду із зазначеною вимогою.

Проте враховуючи, що інформація, яка містить банківську таємницю, має режим інформації з обмеженим доступом, а заява про її розкриття згідно зі ст. 287 ЦПК подається до суду у випадках, встановлених законом, склад суб'єктів, наділений правом доступу до такої інформації, в тому числі й за рішенням суду, є обмеженим. Підкріплює цю тезу сформульований у ст. 30 Закону № 2657-ХІІ загальний принцип доступу до такої інформації, на підставі якого інформація з обмеженим доступом може бути поширена без згоди її власника, якщо вона є суспільно значимою і право громадськості знати цю інформацію переважає право власника на її захист.

Суд, на нашу думку, може в порядку окремого провадження розглядати справи про розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, за заявою: осіб, які за законом мають право на отримання відповідної інформації, але не наділені правом безпосереднього звернення до банку з вимогою про розкриття банківської таємниці; суб'єктів, наділених правом безпосереднього звернення до банку, у випадку відмови банку розкрити банківську таємницю за їх письмовою вимогою.

Особа, котра звертається до суду із заявою про розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, набуває процесуального статусу заявника.

Необхідно звернути увагу на те, що відповідно до закону вимагати розкриття банківської таємниці в судовому порядку можна стосовно конкретних фізичних та юридичних осіб. Це обов'язково має враховуватися судом при розгляді справ цієї категорії.

Так, при проведенні Державною податковою адміністрацією (далі — ДПА) планової перевірки регіонального управління акціонерного комерційного банку «Надра» (далі — АКБ) з питання дотримання податкового та валютного законодавства, виникла потреба в ознайомленні з документами первинного бухгалтерського обліку на підтвердження достовірності даних фінансово-господарської діяльності АКБ. Його адміністрація відмовила працівникам податкової адміністрації в наданні зазначених документів, без яких неможливо здійснити перевірку правильності, повноти та своєчасності сплати банком податків до бюджету й визначити суму податкових зобов'язань платників податків у частині відповідності заявлених у податкових деклараціях даних.

Рішенням районного суду заяву про оскарження зазначених дій службової особи АКБ задоволено частково. Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував та постановив нове рішення — про відмову у задоволенні заяви.

Верховний Суд України, розглядаючи касаційну скаргу на це рішення, дійшов висновку, що рішення

апеляційного суду відповідає вимогам закону, є законним та обгрунтованим, підстав для його скасування не вбачається.

Судом касаційної інстанції встановлено, що на підставі п. 2 Указу Президента України від 23 лютого 1999 р. № 79/98 «Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності» та відповідно до Національного плану проведення документальних перевірок працівниками ДПА проводилася документальна планова перевірка АКБ з питань дотримання податкового та валютного законодавства. ДПА направила запит на адресу АКБ про надання доступу до первинних бухгалтерських документів з метою проведення перевірки, зокрема правильності виконання податкових зобов'язань платниками податків, однак у доступі до первинної бухгалтерської документації АКБ відмовив з поясненням, що відповідно до статей 60—62 Закону № 2121-III інформація щодо фізичних і юридичних осіб, яка містить банківську таємницю, надається в іншому порядку.

Суд першої інстанції визнав незаконними дії АКБ щодо відмови у наданні інформації та документів для перевірки на підставі того, що документи та інформація, яка вимагалася ДПА, не є банківською таємницею, а проведення такої перевірки мало місце в межах компетенції податкового органу.

Скасовуючи зазначене рішення та постановляючи нове про відмову в задоволенні заяви, апеляційний суд виходив із того, що службовою особою АКБ неправомірних дій не вчинено, оскільки нею були надані для перевірки всі необхідні документи, а в наданні документів, які становлять банківську таємницю, було правомірно відмовлено на підставі ст. 62 Закону № 2121-III. Так, відповідно до п. 2 ст. 11 Закону «Про державну податкову службу в Україні» податкові органи вправі отримувати від комерційних банків (у порядку, передбаченому законодавством для розкриття банківської таємниці) довідки, копії документів про фінансово-господарську діяльність, отримані доходи, видатки підприємств, установ та громадян про поточні та вкладні (депозитні) рахунки, інформацію про наявність та обіг коштів на цих рахунках, у тому числі про ненадходження у встановлені терміни валютної виручки від суб'єктів підприємницької діяльності, та іншу інформацію, пов'язану з обчисленням та сплатою податків, інших платежів у порядку, визначеному законодавством, входить в будь-які інформаційні системи, зокрема комп'ютерні, для визначення об'єкта оподаткування.

Порядок розкриття банківської таємниці визначено в ст. 62 Закону № 2121-III, яка, зокрема, передбачає надання органам податкової служби інформації щодо фізичних та юридичних осіб на

їх письмову вимогу з питань оподаткування або валютного контролю стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної або фізичної особи-суб'єкта підприємницької діяльності за конкретний проміжок часу. Таким чином, в аналізованому випадку апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку про те, що запит податкових органів про надання для огляду документів первинного бухгалтерського обліку (договорів векселів, довіреностей, приходних та витратних ордерів тощо), які відповідно до ст. 60 Закону № 2121-III є банківською таємницею, без зазначення конкретних юридичних та фізичних осіб не відповідає вимогам ст. 62 цього Закону, а тому відмова службової особи АКБ в наданні цієї інформації є правомірною. Податковим органом вимагалася відповідна інформація без зазначення конкретних фізичних і юридичних осіб, про що свідчить акт Державної податкової інспекції (див. рішення Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 11 вересня 2003 р.).

Відкриття провадження у справі здійснюється на підставі належним чином оформленої заяви, поданої уповноваженим суб'єктом з дотриманням встановлених законом правил підсудності. Згідно зі ст. 287 ЦПК заява про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичної або фізичної особи подається до суду за місцезнаходженням банку, що обслуговує цю особу. Банк — це фінансова установа, що має статус юридичної особи (ст. 2 Закону № 2121-III). Місцезнаходженням юридичної особи є адреса органу або особи, які відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступають від її імені (ст. 93 ЦК).

Заява про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, за формою та змістом має відповідати загальним правилам, закріпленим ст. 119 ЦПК та вимогам, які містяться в спеціальних нормах. Згідно зі ст. 288 ЦПК у заяві про розкриття банківської таємниці має бути зазначено: 1) найменування суду, до якого подається заява; 2) ім'я (найменування) заявника та особи, щодо якої вимагається розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, їх місце проживання або місцезнаходження, а також ім'я представника заявника, коли заява подається представником; 3) найменування та місцезнаходження банку, що обслуговує особу, щодо якої необхідно розкрити банківську таємницю; 4) обґрунтування необхідності та обставини, за яких вимагається розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо особи із зазначенням положень законів, які надають відповідні повноваження, або прав та інтересів, які порушено; 5) обсяги (межі розкриття) інформації, яка містить банківську таємницю, щодо особи та мету її використання.

Обставини, якими обґрунтовується необхідність розкриття банківської таємниці, мета та межі її розкриття залежать від суб'єкта звернення, його статусу, мети та завдань його діяльності, виконуваних функцій і компетенції, що закріплено у Законі № 2121-III, законах, які регулюють діяльність цих суб'єктів, та інших спеціальних законах України, застосування та посилання на які є обов'язковими, про що йшлося раніше. Саме ці обставини й складатимуть предмет доказування у справах про розкриття інформації, яка містить банківську таємницю.

Викликає зауваження положення коментованої норми стосовно необхідності зазначити у заяві «права та інтереси, які порушено» (п. 4 ч. 1 ст. 228 ЦПК), як таке, що суперечить ч. 6 ст. 235, ч. 3 ст. 289 ЦПК. Порушені, невизнані та оспорювані права є об'єктом захисту у позовному, а не в окремому провадженні, в якому об'єктом судового захисту є неоспорювані права та законні інтереси фізичних і юридичних осіб (ч. 1 ст. 234 ЦПК). Крім того, згідно з ч. 6 ст. 235 ЦПК та ч. 3 ст. 289 ЦПК, якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження виникає спір про право, який вирішується у порядку позовного провадження, суд залишає заяву без розгляду. Отже, враховуючи правову природу справ окремого провадження, такі обставини не можуть зазначатись у заяві.

Розгляд справ про розкриття банківської таємниці здійснюється за загальними правилами цивільного судочинства з виключеннями та доповненнями, передбаченими законом. Так, ст. 289 ЦПК встановлює скорочені строки розгляду таких справ. Заява про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, має бути розглянута в п'ятиденний строк з дня надходження її до суду. Справа розглядається в закритому судовому засіданні за участю заявника, особи, щодо якої вимагається розкриття банківської таємниці, та банку. У випадках, коли справа розглядається з метою охорони державних інтересів та національної безпеки — тільки за участю заявника. Важко погодитися з висловленою в юридичній літературі думкою, що ці положення закону є цілком обґрунтованими³. Розгляд справи в зазначеному випадку тільки за участю заявника суперечить основним засадам цивільного судочинства та порушує права осіб, які беруть участь у справі. Це твердження базується на тому, що у цивільному судочинстві за загальним правилом розгляд справ, в тому числі в окремому провадженні, здійснюється з дотриманням принципів гласності та відкритості. Закритий судовий розгляд допускається у разі, якщо відкритий розгляд може призвести до розголошення

³ Див: Фурса С.Я., Фурса Є.І., Шербак С.В. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2 т. // За заг. ред. С.Я. Фурси. — К., 2006. — Т. 1. — С. 422.

державної або іншої таємниці, яка охороняється законом. При розгляді справ у закритому судовому засіданні мають право бути присутні особи, які беруть участь у справі (ст. 6 ЦПК). Відповідно до ч. 4 ст. 235 ЦПК справи окремого провадження суд розглядає за участю заявника і заінтересованих осіб. Зазначені суб'єкти входять до складу осіб, які беруть участь у справі (ч. 2 ст. 26 ЦПК). Заінтересованими особами у справах про розкриття банківської таємниці є банк та фізична або юридична особа, стосовно яких вимагається розкриття відповідної інформації, вони мають право брати участь у розгляді справи як у відкритому, так і закритому судовому засіданні. На підставі цього вбачається необхідним привести положення ч. 1 ст. 289 ЦПК у відповідність з принципами цивільного судочинства, закріпленими ст. 6 ЦПК.

Неявка в судові засідання без поважних причин заявника та/або особи, щодо якої вимагається розкриття банківської таємниці, чи їх представників або представника банку не перешкоджає розгляду справи, проте суд може визнати їх явку обов'язковою.

За результатами розгляду справи суд ухвалює рішення, яким задовольняє або відхиляє вимогу про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичної або фізичної особи.

Суд ухвалює рішення про відмову в задоволенні заяви, якщо під час судового розгляду буде встановлено відсутність передбачених законом підстав для розкриття банківської таємниці щодо фізичної або юридичної особи. У рішенні про задоволення заяви має бути зазначено: а) повне ім'я (найменування) одержувача інформації, його місце проживання або знаходження, а також повне ім'я представника одержувача, коли інформація надається представнику; б) повне ім'я (найменування) особи, щодо якої банк має розкрити інформацію, яка містить банківську таємницю, місце проживання або знаходження цієї особи; в) повне найменування та місцезнаходження банку, що обслуговує особу, щодо якої необхідно розкрити банківську таємницю; г) обсяги (межі розкриття) інформації, яка містить банківську таємницю, що має бути надана банком одержувачу, та мета її використання.

Ухвалене судом рішення про задоволення заяви про розкриття банківської таємниці згідно зі ст. 290 ЦПК підлягає негайному виконанню, що має бути обов'язково зазначено в резолютивній частині рішення. Копії рішення суд надсилає банку, що обслуговує юридичну або фізичну особу, заявнику та особі, щодо якої надається інформація. Ухвалене судом рішення може бути в п'ятиденний строк оскаржене особою, щодо якої банк розкриває бан-

ківську таємницю, або заявником до апеляційного суду в установленому порядку.

Необхідно звернути увагу на те, що право оскаржити ухвалене судом рішення до апеляційного суду відповідно до ч. 3 ст. 290 ЦПК, яка є спеціальною нормою, надане особі, щодо якої банк розкриває банківську таємницю, та заявнику. Банк до кола суб'єктів, наділених правом на оскарження рішення, не віднесений. Проте згідно з ч. 1 ст. 27, ст. 292 ЦПК, які мають загальний характер, правом на апеляційне оскарження наділені сторони та інші особи, які беруть участь у справі. Згідно з ч. 2 ст. 26 ЦПК у справах окремого провадження особами, які беруть участь у справі, є заявники, інші заінтересовані особи, їхні представники. За правилами ч. 1 ст. 289 ЦПК справи про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, розглядається з повідомленням заявника, особи, щодо якої вимагається розкриття банківської таємниці, та банку, який набуває статусу особи, яка бере участь у справі. Як особа, яка бере участь у праві, банк має відповідний обсяг процесуальних прав та обов'язків. Позбавлення банку права на оскарження рішення суду не має, на наш погляд, правових підстав. Виходячи з наведеного вважаємо за доцільне внести відповідні зміни у ч. 3 ст. 290 ЦПК щодо наділення банку правом на оскарження судового рішення.

На відміну від загальних правил оскарження та виконання судових рішень, закріплених статтями 294, ч. 1 ст. 328, ч. 2 ст. 368 ЦПК, для оскарження рішення про розкриття банківської таємниці встановлені скорочені строки, а оскарження рішення не зупиняє його виконання.

З урахуванням правової природи справ про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, та особливостей виконання рішення у цих справах, зазначені законодавчі приписи є, на наш погляд, зайвими. По-перше, зупинити виконання рішення, яке має бути виконано негайно, неможливо, незалежно від того, було воно оскаржене чи ні. По-друге, правові наслідки встановлення скороченого строку оскарження блокуються негайним виконанням рішення та неможливістю зупинити його виконання. Крім того, розкриття банківської таємниці має незворотній характер, оскільки з урахуванням специфіки цих справ поворот виконання у випадку відміни оскарженого рішення застосовано бути не може. На підставі викладеного вважаємо, що передбачені законом винятки із загальних правил не мають достатніх правових підстав, не можуть бути гарантією забезпечення прав та інтересів учасників процесу, тому доцільно встановити щодо цієї категорії справ загальний порядок оскарження рішень.

Summary

Turns to the issue of disclosure of information that contains bank secret with regard to juridical and physical persons, disclosure procedure and obtaining such information by the subjects, designated by law.